

Насилие и съпротива

Нега Генова

*Заглавно изображение: Кадър
от протестите в Хамбург
срещу G-20 през юли 2017 г.
Автор: Конрад Лембке,
източник.*

*„Хвърлиш ли един камък,
това е подсъден акт.
Ако хиляда камъка бъдат захвърлени,
то този акт е политически.“
– Улрике Майнхоф*

*„Деколонизацията винаги е
насилствено събитие.“
– Франц Фанон*

В предисловието към добилia популярност документален филм *Относно насилието* (2014, реж. Йоран Олсон), пост-колониалната теоретичка Гаятри Спивак **настоява**, че така, както алжирският революционер, психоаналитик и теоретик Франц Фанон си е присвоил труда на немския философ Хегел, така и за нас е необходимо да направим същото с Кантовото твърдение, че „Това, което народът (цялата маса от поданици) не може да реши за себе си и съставлящите го негови съграждани, това и суверенът не може да реши вместо него“. (Кант 2009: 241) Немалко са моментите от последните няколко месеца, в които се разыгра именно един такъв отказ на хората да предоставят на суверена отнетото им или може би никога непрактикувано право да вземат решения, пряко засягащи живота и правото им на самоопределяне. Скорошните събития по време на референдума в Каталуня и протестите срещу срещата на върха Г-20 в Хамбург през юли 2017 г. са такива събития. Несъмнено би било интересно двете движения – т.нар. „сепаратистко“ и „антиглобалистко“ – да бъдат разгледани от гледна точка на ефективността и стратегиите, прилагани от локализирани или пък транснационални форми на съпротива в контекста на глобалния капитализъм. Поради всеобхватността на такъв един проект обаче, тук ще засегна по-конкретно (без да имам претенцията за пълен очерк на събитията) само едно от двете – а именно протестите срещу Г-20 в Хамбург, – защото тъкмо тяхното отразяване, легитимност и най-вече темата за насилието намериха

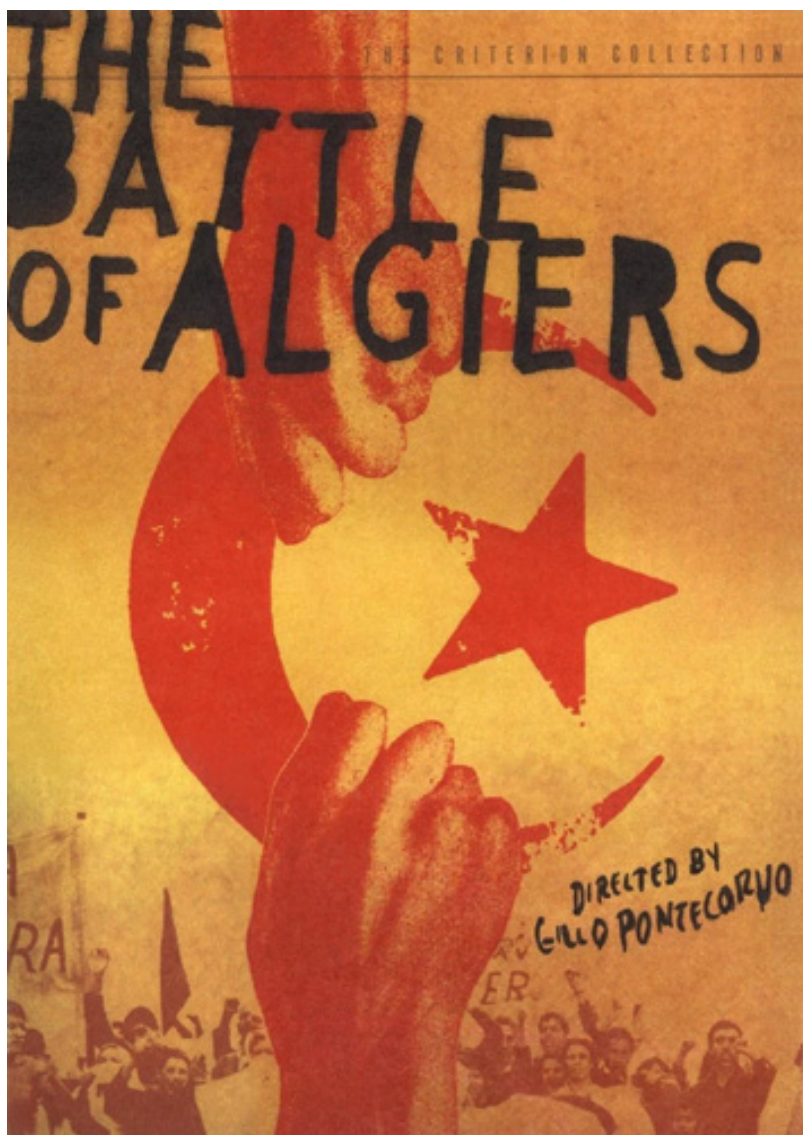
особено силен отзвук в дискуссионната група на списанието ни преди няколко месеца. Също така, макар че съществуват аргументи срещу употребата на насилие като форма на съпротива, които заслужават по-внимателен прочит и които не произлизат непременно от консервативна или либерална позиция, тук интересът ми е насочен към текстовете и ситуации, които обсъждат насилието като съпротива от гледна точка на условията му за възможност, необходимостта и рационалността му. Ще се концентрирам върху тази макар и непопулярна и може би провокативна перспектива, защото ми се струва, че тя е по-скоро липсваща от българския контекст. Този щекомлив въпрос пък, от своя страна, логично налага заниманието с новаторския труд на Фанон и темата за насилието в деколонизалния контекст.

*Парии презрени** на Фанон е публикувана през 1961 г. в същата седмица, в която авторът ѝ умира от левкимия. Още този ден е забранена и иззета от разпространителската мрежа във Франция. Нейната първа глава, върху която е базиран и филмът на Олсон, е наименувана *Върху насилието* и поставя парещия проблем за деколонизалното насилие в една колониална, вече дефинирана от насилие ситуация. Фанон нито за момент не поставя под въпрос легитимността или дори необходимостта на тези насилствени освободителни практики, но това далеч не означава, че – противно на прочита на Сартр във въведението** му към книгата – той *приветства* употребата на насилие. По-скоро, както и Хоми Баба, и Гаятри Спивак, наред с други постколониални теоретици подчерта-

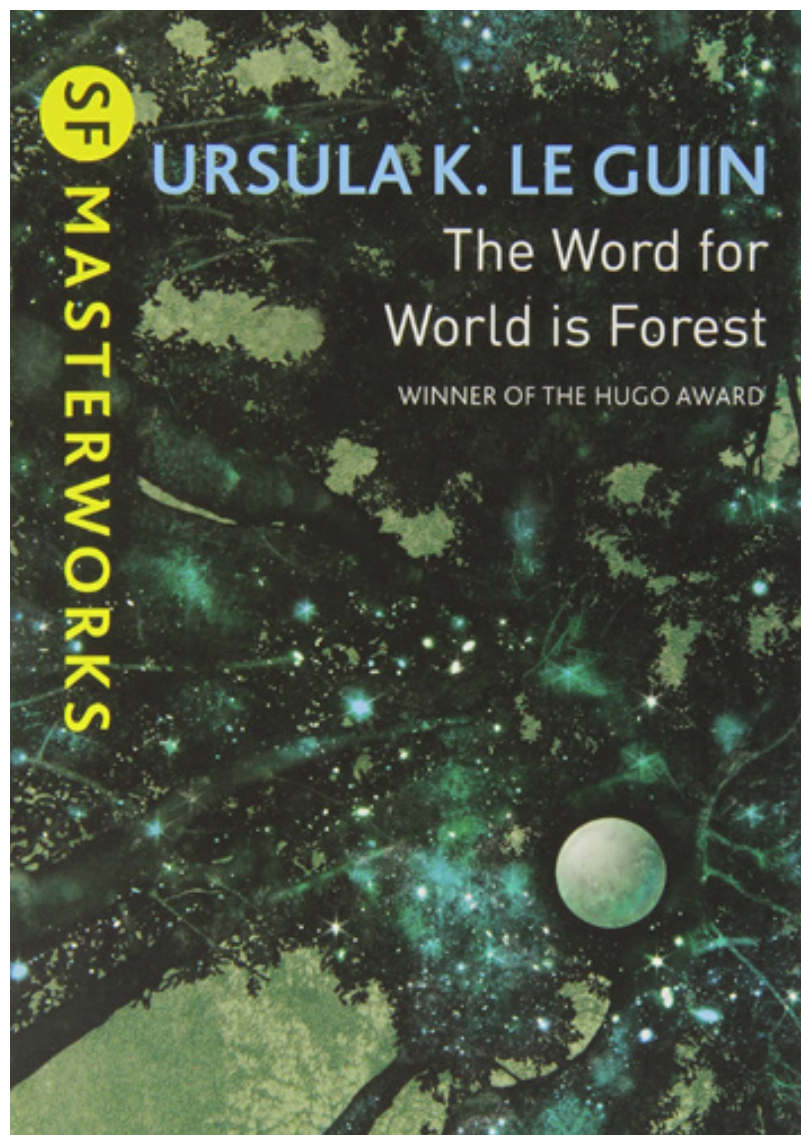
* Заглавието на книгата е взето от първата (във френския оригинал – третата) строфа на Интернационала „На крак, о, парии презрени, / на крак, о, роби на труда!“. Всички преводи от текста на Фанон са мои и направени по английското издание на книгата.

** Жан-Пол Сартр е сред първите френски интелектуалци, които незабавно разпознават значимостта на тезите на Фанон. Той пише и въведението към *Парии презрени*, което бива поместено в същата публикация. След 1967 г. обаче, по инициатива на съпругата на автора, Джоузи, то често бива премахнато, тъй като по нейно мнение „процониистките възгледи [на Сартр] са несъвместими с работата на Фанон.“

ват, Фанон полага усилие да покаже, че именно в това се крие дилемата на колонизираните: в манихейския, насилнически колониален свят *единствената* форма на съпротива, която може да бъде увенчана с успех, е тази, която също говори езика на насилието. „[Д]еколонизацията винаги е насилствено събитие“ (Fanon 1961: 1) пише Фанон; но това е така, защото самата структура на колонизирания свят е белязана от насилие и единствено разрушаването ѝ със сила може да доведе до нейното тотално преобръщане. „Същите тези хора, на които им е било непрекъснато втълпявано, че разбират единствено езика на силата, сега решават да изразят себе си именно чрез сила“ (стр. 42). Именно в това се таи и трагедията на антиколониалните и деколонизални освободителни движения – че за да си върнат човешкия статус в лицето на колонизаторите, за да разрушат физическите бариери, маркиращи колониалната територия, за да се противопоставят на наложеното им ограничение на движение, колонизираните народи разполагат единствено с езика на насилието.

Плакат на филма на Джило Понтекорво
Битката за Алжир. [Източник](#).

Корица на книгата на Урсула Ле Гуин *Светът се нарича дъбрава*. [Източник](#).

Различни артистични творби – от брилянтния филм на Джило Понтекорво от 1966 г. *Битката за Алжир* до фантастичния роман на Урсула Ле Гуин *Светът се нарича дъбрава* (1976 г.) – разиграват именно тази дилема. За последния авторката сама пише в предисловието, че докато го е писала, е била силно повлияна от събитията по време на войната във Виетнам, в протестите срещу която тя активно участва. Фиктивната планета от романа ѝ е обитавана от хора, които обаче не са разпознавани като такива от колонизиралите я човечеци. Пришълците (чиято родна планета в явна асоциация с нашата Земя е наричана Тера) започват да експлоатират ресурсите на планетата и да секат горите, които я покриват, както и да принуждават местното население да полага робски труд в тяхна услуга. Ключов елемент от романа е, че колонизираният народ не просто е дехуманизиран, ами в лицето на колонизаторите тази липса на „човечност“ е обвързана с отказа им (погрешно привидян като неспособност) да упражняват насилие, да се бунтуват и съпротивляват срещу потисниците си. Преходът от ненасилие към целенасоченото прилагане на сила – който преход предизвиква недоумение у доскорошните потисници, осланяли се на това, че добре „познават“ пацифистичната, пасивна същност на подвластните им – се оказва единственият начин, по който местното население успява да си отвоюва обратно свободата, пропъждайки колонизаторите. В края на историята планетата, макар и поставена под заповест за по-нататъшни изследвания от външни народи, ще бъде завинаги променена – защото дребните обитавани я човечеци са получили „дара на убийството“ (Ле Гуин 1992: 139) от колонизаторите. Насилието тук, както и в десетките бивши колонизирани страни от Алжир до Виетнам, от Буркина Фасо до Индия, е нежеланият, непокосан от никому дар, който обаче се оказва необходимият елемент за постигането на освобождение и независимост.

Но по какъв начин всичко това е обвързано със събитията в Хамбург от тази година? Можем ли да съпоставим първите антиколониални борби от втората половина на XX век със съвременния, до голяма степен представен като „изгладен“ и „изчистен“ откъм неравенства център на втория по големина град в Германия – еталон на западната либерална демокрация и цивилизационно господство? И най-вече, ако искаме да твърдим, че употребата на сила в контекста на антиимпериалисткото и антикапиталистическо движение и съответно в рамките на протестите срещу Г-20 е не просто оправдано, но и необходимо, то можем ли да поставим знак на равенство между колониалното потисничество и формите на опресия, създадени и стимулирани от капитала? Струва ми се, че негвуслисленото поставяне на такъв един знак на равенство би рискувало да прикрие отликите между ситуации, които все пак са продукт на различен тип господство, на различни (макар и очевидно обвързани) исторически моменти и най-вече между различните групи съпротивляващи се субекти, употребяващи различен по вид насилие като форма на борба срещу доминиращата рамка.* Не е особено оригинално твърдението, че капитализмът и колониализмът са взаимно поддържащи се форми на опресия, нито че исторически колониализмът е обслужвал (а в т.нар. неоколониална ситуация и продължава да обслужва) интересите на господстващите народи в опита им да експлоатират естествените ресурси, както и интелектуалния и физически труд на конструираните като „нисши“ и „неразвити“/„немодерни“ територии по целия свят. Расовата теория и официалните доктрини на християнската религия винаги са играли ключова роля за епистемо-

* Отликите в тази връзка са много и значителни – например не бихме могли да твърдим, че степента и качеството на дехуманизация на колонизираните народи и тази на протестиращите срещу глобалния капитализъм от страна на доминиращата класа са сравними, нито че насилието, до което прибегват, е от същия порядък. Така например докато при протестите срещу Г-20 то често има символично естество и е насочено срещу полицията като въплъщение на държавната власт или пък срещу частна собственост, в антиколониалното насилие няма нищо символично.

ван едновременно от Европейската комисия и Европейската централна банка).^{*} Любопитно е, че страни-членки на ЕС като Германия, Франция, Италия и Великобритания фигурират като отделни участници в срещите Г-20, откъдето индиректно-то им представителството от страна на Съюза.^{**} Целта на тези срещи е да бъдат обсъждани механизми за осигуряване на международна икономическа стабилност. Не е необходима особено голяма доза цинизъм, за да прочетем в тази заявка за „стабилност“ желанието за запазване на статуквото, което поначало е осигурило на страните, представени в Г-20, позицията на глобални икономически лидери, а съответно и на значими играчи на геополитическата сцена.

Докато лидерите на страни като Полша и Норвегия критикуват ексклузивността на членството в Г-20 от гледна точка на собственото си отсъствие в групата въпреки претенциите си за икономически статут, масовите протести, които срещата на върха предизвиква от самото си начало, дават израз на много по-структурни и основополагащи критики. Те поставят под въпрос самата логика на представителството и на упражняване на власт въз основа на икономическо господство. Проблематизирани биват също така и отсъствието на определени ключови теми от масата за преговори, липсата на прозрачност, достъпност на информация и възможност за включване от страна на дори номинално „представените“ населения. Тези протести често са организирани от и обединяват различни по вид групи с различни политически искания – от екологични до LGBTQ активисти; от такива, борещи се за правата на местното население (като в Канада през 2010 г.), до студентски организации, анархисти, антиглобалисти и пр.

^{*} Заедно, брутният вътрешен продукт на икономиките на тези страни възлиза на 85% от световния такъв.

^{**} Някои от останалите страни-участници в тях са Мексико, Канада, САЩ, Китай, Турция, Япония, Саудитска Арабия, Русия, Южна Африка (единствената страна от целия африкански континент) и др.

Протестиращи и полиция лице в лице по време на протестите срещу Г-20 в Хамбург през юли 2017 г. **Източник**

Парадоксално е може би, че Г-20 се превръща в повод, срещу който се мобилизират толкова много разнородни групи, обединени по линия на критика спрямо различни аспекти на статуквото. Срещите на върха онагледяват и същевременно обособяват локално и времево това статукво, и отчасти се превръщат в условие за възможност за мобилизирането на концентрирана масова съпротива. На координационната страница G20hamburg можем да разгледаме активистката **програма** за периода 1 – 9 юли 2017 г. (срещата на върха беше на 7 и 8 юли), която, освен протести, включва и образователни програми, прожекции, лекции и дискусии.

На 6 юли 12 000 души протестираха само на втория* от по-големите протести, събрали се под лозунга *G20 Welcome to Hell*. Той стана и повод за първите сериозни сблъсъци между протестиращи и полиция, както и за вълна от неогобрение

* Един ден по-рано се провежда *Women's March gegen Trump und G20*.

срещу част от протестиращите. Последните гръзнаха да отговорят с камъни и молотовки на запратените срещу им полицейски палки, водни оръдия и сълзотворен газ, както и да „вандализируют“ частна собственост като коли и витрини на магазини и банки.

„Хвърлиш ли един камък, това е подсъден акт. Ако хиляда камъка бъдат захвърлени, то този акт е политически. Запалиш ли кола, този акт е подсъден. Ако стотици коли бъдат запалени, то този акт е политически.“ Това са думи на немската журналистка и активистка Улрике Майнхоф, които пише ден след нападението с огнестрелно оръжие срещу левия активист Руди Дучке, извършено на 11 април 1968 г. от антикомуниста Йозеф Бахман. Атенатът срещу Дучке, както и убийството на студента Бено Онезорг по време на протестите срещу посещението на иранския шах в Западен Берлин през юни предходната година, радикализират лявото движение, част от което е и Майнхоф.* В друг неин текст от 1968 г. – *От протест към съпротива*** – тя критикува лицемерието на

*„...тези, които осъждат хвърлянето на камъни и палките от позицията си на власт, но не и подстрекателството на ИК Шпрингер***, не и бомбите във Виетнам, не и терора в Персия, не и изтезанията в Южна Африка [...] – тяхната отгаденост към ненасилието е лицемерна. Те използват двойни стандарти, те искат точно това,*

* Можете да прочетете повече за историята на лявото движение от 60-те години насам, основаването на *Rote Armee Fraktion* [Фракция червена армия], както и радикализирането на дейността им от различните поколения членове в двата тома на документална книга на André Moncort и J. Smith *The Red Army Faction: A Documentary History* (т.1 – 2009 г., т.2 – 2013 г.). Филмът *Der Baader-Meinhof Komplex* (реж. Ули Егел, 2008) също дава добра представа за събитията в Западна Германия през периода.

** Превод от немски – Н.Г.

*** Alex Springer Verlag е голяма издателска къща, публикуваща традиционно консервативни, високо тиражни таблоиди като вестниците *BILD* и *Berliner Zeitung*. В месеците преди описаните по-горе събития те публикуват множество насаждащи омраза и подстрекателски материали срещу протестиращите студенти и лидерите на Външнопарламентарната опозиция (АРО). Заради това много от протестиращите обвиняват списващите вестниците в съучастничество в убийството на Дучке.

което ние, които тези дни излязохме на улицата – със и без камъни в джобовете си – не желаем [...]. [Линдън] Джонсън, обявил Мартин Лутър Кинг за национален герой, и [Курт Георг] Кийзингер, изказал съжаление в телеграфски стил за опита за убийство на Дучке, – те са представителите на властта, срещу която се изправиха и Кинг, и Дучке; на насилието на системата, създава и Шпрингер, и Войната във Виетнам...“.

И така почти точно 50 години след написването на тези редове сме поставени в сходна позиция, в която либералната и консервативната преса все така продължава да поддържа статуквото и бълва материали, осъждащи „насилието“ на палежите и захвърлените камъни от страна на протестиращите срещу Г-20, но не е и наполовина толкова отдадена на списването на материали, които биха изобличили насилието, предприето от управляващата върхушка на страните-членки на срещата – от терора наг кюрското малцинство и опозицията в Турция, през позорната сделка между Меркел и Ердоган по време на т.нар. „мигрантска криза“ в Европа, до отсъствието на политическа воля за справяне с настъпващите клима-

Улрике Майнхоф като журналистка. В периода 1959-1969 г. пише текстове за лявото издание konkret, а е негов главен редактор от 1960 до 1964 г. **Източник.**

тични промени и ролята на глобалните концерни и международната общност (чиито най-влиятелни представители по случайност са и страни-членки на Г-20) за решаването им. 50 години по-късно все така осъждаме „насилието“ на шепи леви анархисти, отказали да свалят маските си, изправени пред цял батальон тежко въоръжена военизирана полиция (чиито членове впрочем също го един носят маски), но отказваме да говорим за нападенията с дронове в Пакистан, Йемен, Афганистан

и Сомалия, взели между 700 и 1500 **цивилни жертви**, сред които и поне 262 деца. Малко вероятно е сп. *Spiegel*, което помести **коментар** от редактора си Флориан Гатман, призоваващ полицията да се изправи срещу „тези хора“ (сиреч „обзетите от сляпа ярост“ протестиращи срещу Г-20) „с цялата си строгост, в краен случай и с тежко въоръжени спецчастии“, да реагира със същия морализаторски патос срещу експорта на оръжия от немски фирми към Саудитска Арабия. Не е ли това насилие, употребявано от икономическите сили на деня в името на икономическите им и геополитически интереси, сравнимо именно с насилието на колониалните сили, които експлоатират и убиват, за да наложат господството си? Както пише Фанон в *Относно насилието* – Третият свят е *продукт* на Европа и продължилите с векове кражби не само на „гуаманти, масло, коприна, памук, дърво и екзотични продукти“ (Фанон, с. 58), но и на човешки живот.*

Показателно е, че именно отказът на някои от анархистите от *black bloc*** да се подчинят на заповедта на също забутените полицаи да свалят собствените си маски, отрицва насилието срещу анархистите. Защото това е жест, който отказва да се съобрази с консенсуса, че насилието е монопол единствено на държавата и който прилага на практика искането за равенство. От позицията на господство искането за равенство от страна на потиснатите винаги ще бъде привиджано като провокация или дори като отявлена конфронтация.*** Така както и в колониалния контекст първата стъп-

* И още: „Задушаващите я богатства са онези, които са откраднати от ниско развитите народи. Пристанищата на Холандия, доковете на Бордо и Ливърпул са били специализирани в търговията с негри и дължат известността си на милиони депортирани роби.“ (Фанон, с. 58-59.)

** Тактика, при която групата протестиращи се облича изцяло в черно с цел да изглежда единна, като за да запази анонимността си – включително с цел предпазване от неонацистки нападения – използва лицеви маски. Обикновено групата функционира автономно от останалия протест и често формира буфер между него и полицията.

*** Нека не се залъгваме, че привиждането на искането за равенство като провокация е явление единствено във формално колонизирани страни, ами си припомним това как „чистият българин“ Ангел Калеев **пребу** младежа Митко Йонков през април 2016 г., защото последният си позволил да твърди, че двамата – българин и ром – били равни.

ка на „местния е да заяви, че е равен на колонизатора. Правейки още една стъпка, той е готов да се бори да стане нещо повече от колонизатора.“ (Фанон, 1961, стр. 9).

Да отхвърлиш това искане като прибързано или негалановидно, да опишеш антиколониалното насилие в лицето на потисничеството като „нелегитимно“ или още по-лошо, като „делегитимиращо“ исканията на целия протест, означава да отречеш това, че логиката и структурата на господство вече са дефинирани от насилие. Особено последното твърдение – за това, че, хвърляйки камъни и палейки коли, шепи протестиращи „делегитимирали“ иначе донякъде разумните искания на останалите, бе често преповтаряно в либералната преса в Германия и отчасти погето от някои от самите демонстранти. Други обаче – като учениците, организирали образователната стачка в рамките на Г-20 – не могат да бъдат заблудени толкова лесно. Затова и на твърденията, че техният протест бил мирен, те **отговарят** с прессъобщение на страницата g20hamburg:

„1. Нашият протест не беше мирен. Този петък младите хора протестирахме шумно и яростно срещу Г-20, образователната ни система и капитализма.“

Протестиращи срещу Г-20 в деня след големите сблъсъци между полиция и black bloc активисти. На банерите: „Ние сме сладки“ и „Острфийзен, моля, не удряйте“. Източник: SpiegelOnline/DPA.

2. В продължение на седмици бяхме заблуждавани, принизявани и потискани от страна на училищните власти, полицията и др., например чрез заплашване със забележки в дневника и забраната на първоначалния ни маршрут за протеста. За нас е лицемерно, че сега същите тези хора ни дават за пример за мирен протест и злоупотребяват с нас. Не ни трябва вашата оценка на протеста ни.

3. Ние като млади хора заедно се осмелихме да прекрачим границата (на нелегалността) като стачкувахме в образователните си институции. Съзнателно не се подчинихме и това си струваше! [...]“

Именно такъв тип не само физическа, но и епистемологична съпротива е нужна да бъде оказвана в лицето на опити за смекчаване на критиката на някои и тяхното настройване срещу естествените им съюзници. Част от съпротивата действително се състои в изобличаване на механизмите, които представят държавното насилие единствено като продукт на някаква вездесъща и необходима рационалност, но не и като терор като всеки друг. Друга част от съпротивата може да се състои във физическата конфронтация в лицето на сълзотворния газ, каските, палките и водните оръдия. На нас, които наблюдаваме и коментираме случващото се от сигурната дистанция на екраните си, не се полага да съдим съпротивляващите се за употребата им на средства – по-скоро би трябвало да се запитаме защо и в какви условия поначало тези средства са станали необходими.

Библиография ➤

26. Пак там, с. 111.
27. Пак там, с. 127.
28. Пак там, с. 127.
29. Пак там, с. 129.

Насилие и съпротива ↗

Fanon, Franz. On Violence, в: The Wretched of the Earth. New York: Grove Press, 2004.

Meinhof, Ulrike. Vom Protest zum Widerstand (1978), в: Ruhr Uni Bochum <<http://www.ruhr-uni-bochum.de/bsz/516/516meinhoff.htm>> (17.10.2017)

Кант, Имануел. Метафизика на нравите. Първа част. Метафизични основни начала на учението за правото. София: ИК Фараго, 2009.

Ле Гуин, Урсула. Светът се нарича държава. София: ИК ВЛ, 1992.

Венецуела:

Между Боливарската революция и комуналната държава ↗

1. Biarreau, Javier. Del árbol de las tres raíces al „socialismo bolivariano del siglo XXI“

¿Una nueva narrativa ideológica de emancipación? / Javier Biarreau // Rev. Venez. de Econ. y Ciencias Sociales, 2009, vol. 15, № 1 (ener.-abr.), pp. 57-113.

2. Chávez Frías, Hugo. Agenda Alternativa Bolivariana. – Caracas: Ministerio del Poder Popular para la Comunicación y la Información, 2014.

3. Ciccariello-Maher, George. Building the Commune: Radical democracy in Venezuela / George Ciccariello-Maher. – London: Verso, 2016.

4. Códigos Libres. Comunalizar el Poder: Claves para la construcción del Socialismo Comunal. –

Caracas, 2016.

5. Fréitez, María Eugenia y Martínez, Alexandra. Venezuela: Consejos comunales y comunas: Entre la autonomía y el centralismo / María Eugenia Fréitez y Alexandra Martínez. // ¿Cómo transformar? Instituciones y cambio social en América Latina y Europa. – Quito: Fundación Rosa Luxemburg/Abya-Yala, 2015, pp. 191-219.

6. García-Guadilla, María Pilar. Ecosocialismo del siglo XXI y modelo de desarrollo bolivariano: mitos de la sustentabilidad ambiental y de la democracia participativa en Venezuela / María Pilar García-Guadilla // Rev. Venez. de Econ. y Ciencias Sociales, 2009, vol. 15, № 1 (ener.-abr.), pp. 187-223.

7. García-Guadilla, María Pilar. The Incorporation of Popular Sectors and Social Movements in Venezuelan Twenty First Century Socialism / María Pilar García-Guadilla. <https://www.academia.edu/23713466/Exclusionary_Inclusion_Post-Neoliberal_Incorporation_of_Popular_Sectors_and_Social_Movements_in_New_Left_21st_Century_Socialism_the_experience_of_Venezuela> (15.10.2017)

8. González Plessmann, Antonio. La desigualdad en la revolución bolivariana: Una década de apuesta por la democratización del poder, la riqueza y la valoración de estatus / Antonio J. González Plessmann // Rev. Venez. de Econ. y Ciencias Sociales, 2008, vol. 14, № 3 (sept.-dic.), pp. 175-199.

9. López Maya, Margarita. Venezuela: Hugo Chávez y el bolivarianismo / López Maya, Margarita // Rev. Venez. de Econ. y Ciencias Sociales, 2008, vol. 14, № 3 (sept.-dic.), pp. 55-82.

10. Machado, Jesús. Participación social y consejos comunales en Venezuela / Jesús Machado // Rev. Venez. de Econ. y Ciencias Sociales, 2009, vol. 15, № 1 (ener.-abr.), pp. 173-185.

11. Mosonyi, Esteban Emilio. Balance general de los diez años del proceso bolivariano:

dVERSIA е платформа за независима лява публицистика - бесплатно тримесечно електронно списание за социални, политически и културни анализи, фотография и непопулярни гледни точки.

dVERSIA има за цел „да отклони“ инертните изказвания и реакции от познатите до болка медийни дискурси. Създава се от колектив от активисти, студенти, изследователи, журналисти, дизайнери и др. Това е независима общност, която не разчита на помощ от правителства, фондации и меценати. Всичко, което се случва, е плод на доброволния труд и желанието на авторите да се намесят в проблематиката на различни социални, политически и културни реалности. И да разкажат за маргиналните, изключените, невидимите хора, идентичности и визии за живота заедно.

